

**PREFERINȚE ÎN ALEGEREA PERECHII CONJUGALE ÎN DOUĂ
LOCALITĂȚI ȘVĂBEȘTI DESPĂRȚITE DE GRANIȚA ROMÂNNO-MAGHIARĂ:
URZICENI ȘI VÁLLAJ, ÎN PERIOADA 1825-1944**

SZILÁGYI Levente

Keywords: *Urziceni, Vállaj, German ethnic, Romanian-Hungarian state border, marriage.*

Abstract: The author of the article discusses the history of marriages in Urziceni and Vállaj, i.e. two ethnic German villages separated by the Romanian-Hungarian state border. The mapping of the mutual marital preferences of the two villages can be accomplished with a non-nominal investigation of registers of marriages. The research project, thus, is a restricted analysis of the local system of intermarriage. According to the author's presumption due to the shared history of the two villages, the identical ethnic origin of the villagers and the close geographical location a dense web of affinal kinship relations can be expected. Yet, the analysis of data has only partly justified this assumption. The examination of registers of marriage makes it possible to outline a socially strongly tied regional spatial structure, which forms the spatial context of kinship systems in Csanálos and Vállaj.

*
* * *

Lucrarea de față cercetează un singur capitol din istoria relațiilor celor două localități șvăbești despărțite de granița română-maghiară Urziceni și Vállaj, mai precis o analiza istorică a căsătoriilor între tinerii celor două sate. Cele două localități sunt situate în direcția nord-vestică, la 8 (Urziceni), respectiv 10 (Vállaj) km de Carei, lângă drumul de legătură între Mátészalka și Nyíregyháza, la întâlnirea ariilor geografice Nyírség, Câmpia Careiană și Mlaștina Ecedea. Regiunea, într-un sens mai larg, este marcată de o semnificativă diversitate socială, etnică și religioasă. Maghiarii, șvabii și rutenii, reformații, romano-catolicii și greco-catolicii au trăit împreună pe aceste meleaguri, întâlnirile sau contactele dintre ei fiind decisive. Cele două sate, într-un alt aspect al peisajului istoric, se includ în rândul satelor șvăbești din județul Satu Mare, ai căror locuitori germani au fost colonizați de către Alexandru Károlyi și descendenții săi pe moșiile familiei, aflate în zona Careiului și a Satului Mare, după răscoala condusă de Francisc Rákóczi al II-lea. Dependenta reciprocă de Carei, originea comună și religia, conștiința alterității le-au trăit asemănător, iar imediata apropiere a rezultat din relațiile economice și sociale dintre acestia. În cei peste 300 de ani de când au sosit pe aceste meleaguri, șvabii au existat continuu ca minoritate și această stare nu s-a schimbat nici cu ocaziile modificărilor de frontiere din secolul al XX-lea. Relația lor nu se poate încadra în paradigma cercetării antropologice (a zonei de frontiere) a interetnicității (zonelor de contact), a relațiilor între grupuri, după trasarea frontierelor¹.

La sfârșitul secolului al XX-lea, relația de noi-ei dintre cele două localități a primit și conotații entice și culturale. Convingerea mea este că în formarea acestui fenomen a avut un

¹ De exemplu: Barth, 1969; Cohen, 1994; Hastings– Wilson, 1999; Martínez, 1994; Keményfi, 1994

rol indiscutabil și frontiera care, în mare parte a istoriei, a forțat așezările cercetate în regiuni de graniță înstrăinate.²

Apariția șvabilor în Sătmar se leagă de numele contelui Alexandru Károlyi. În urma războaielor duse de principii Transilvaniei - Ștefan Bocskai, Gabriel Bethlen, Gheorghe Rákóczi I și al II-lea, Emeric Thököly - populația comitatului Satu Mare a scăzut în mod constant, iar după răscoala condusă de Francisc Rákóczi al II-lea regiunea aproape că s-a depopulat. La nici șase ani după încheierea răscoalei, în 22 august 1717, o hoardă de tătari din Crimeea și Dobrogea a devastat teritoriile de pe valea Someșului. Alexandru Károlyi, generalul de armată a lui Francisc Rákóczi al II-lea, promotorul și semnatarul păcii de la Satu Mare, după încheierea luptei pentru libertate, primește titlul de conte, precum și moșii întinse provenite din posesiunile familiei Rákóczi. Rentabilizarea moșiilor a fost însă împiedicată de lipsa forței de muncă generată de depopularea mai sus amintită. Astfel, încă în primul an după încheierea luptei pentru libertate, în 1712, a cerut acordul împăratului pentru colonizarea populației germane pe moșiile sale. Pentru completarea efectivului scăzut de locuitori a colonizat în special germani catolici³ din Bavaria, Baden, Hohenzollern, dar mai ales din regiunea Oberschwaben a landului Württemberg. Populația din aceste teritorii s-a confruntat cu greutăți asemănătoare, chiar mai intense începând cu secolul al XVII-lea până la începutul secolului al XVIII-lea. Evenimentele Războiului de 30 de ani, urmate de incursiunile armate a lui Ludovic al XIV-lea, mai apoi Războiul Succesiunii Spaniole s-au manifestat nu doar prin pierderi uriașe de vieți omenești, ci și prin generarea unor foarte mari greutăți în viața supraviețuitorilor. Mulți au ales emigrarea ca o cale de scăpare din sărăcie și de un viitor fără perspectivă. Astfel, administratorii de moșii a lui Alexandru Károlyi au găsit candidați suficienți care corespundeau cerințelor contelui, care nu au fost prea mari, el dorind doar repopularea moșiilor distruse cu „șvabi catolici cinstiți”. Pe domeniile familiei Károlyi, mărite în urma donațiilor imperiale, în urma colonizărilor, 31 de sate au devenit șvăbești sau cu majoritate șvăbească. Satele nu au alcătuit un bloc, formând grupe mai mici, ele au fost împrăștiate pe tot teritoriul comitatului. După așezarea șvabilor în comitat, putem deosebi trei grupe mai mari, pe lângă acestea existând și câteva sate împrăștiate pe teritoriul comitatului, așezate, ca niște insule, departe de marile blocuri șvăbești. Așezările locuite de șvabi din jurul Careiului: Carei, Foieni, Urziceni, Vállaj, Mérk, Căpleni, Petrești, Cămin, Ciumești, Sanislău și Tiream. Între Carei și Satu Mare se află: Moftinu Mare, Ghilvacii, Terebești. La est de Satu Mare, la poalele Munților Codrului, sunt aliniate: Arduș, Mădăras, Beltiug, Socondu Mare, Săcășeni, Șandra, Tășnad, Turulung, Homorodu de Jos, Sâi, Borlești, Zajta, Iojib, Hurezu, Dindeștiu Mic, Santău și Craidorolț, intercalate între sate maghiare și române. Satele așezate la vest de linia limitrofă de limbă trasată în mijlocul comitatului au ajuns în mediu maghiar, iar cele așezate la est de această linie, în mediu românesc. La început relațiile între grupurile de așezări au fost bune, marcate prin mutări între localități. La sfârșitul secolului al XIX-lea, când s-au încheiat migrațiile interioare, relațiile au devenit ocazionale. Cercetarea noastră din această lucrare se restrânge pe grupul șvabilor din vestul comitatului, adică la așezările din jurul Careiului.

Majoritatea coloniștilor au fost agricultori, dar împreună cu ei au sosit și meșeriași - tăbăcari, căldărari, tâmplari, brutari, morari, fierari etc. Populația colonizată avea statut de iobag, dar în contractul încheiat cu familia Károlyi a fost stipulat și dreptul de mutare liberă, precum și scutire pe o perioadă determinată de la plata dărilor către comitat și moșier.

La finalul colonizărilor, derulate timp de un secol, populația comitatului Satu Mare

² Oscar J Martínez, *Dynamics of Border Interaction: New approaches to border analysis*. în ed. Schoefield, Clive H., "Global Boundaries World Boundaries", Routledge, 1994, 1-15.

³ Denumirea de șvab este un termen generalizat cu privire la etnicii germani din Ungaria, care însă nu are legătură cu originea lor, astfel doar o parte a șvabilor sătmăreni, chiar dacă partea cea mai mare, are origini pe teritoriile locuite de șvabi.

s-a caracterizat prin creșterea numărului șvabilor romano-catolici cu 18.377 de suflete⁴. În acest număr e cuprins evident și creșterea naturală a populației venită cu valul de colonizare anterioară.

Colonizarea șvabilor sătmăreni a fost realizată începând din secolul al XVIII-lea până în prima treime a secolului al XIX-lea, în mai multe reprize⁵. Politica de colonizare a lui Alexandru Károlyi a fost urmată și de fiul său Francisc și de nepotul său Anton. În primul val din 1712 au fost colonizate localitățile Carei, Urziceni, Ciumești și Căpleni (care din cauza fugărilor și a mutărilor, în 1714 acestea au devenit din nou depopulate). În 1716 singura așezare de șvabi a rămas Urziceni, deoarece coloniștii din celelalte sate au murit sau au fugit întorcându-se acasă, ori eventual s-au mutat la Urziceni⁶. Tot în acel an sosește un nou val de coloniști, iar prima stație a acestora a fost bineînțeles Urziceni de unde au pornit spre satele din împrejurimi. Între 1720 și 1724 anual au sosit coloniști. Apariția șvabilor în satele cu populație preponderent maghiară a creat tensiuni. Iobagii unguri nu i-au văzut pe coloniștii germani cu ochi buni, soșirea lor creându-le neplăceri. De multe ori au fost obligați să-și împartă inclusiv casa cu nou veniții. Nu au fost apreciate nici scutirile de impozit și celelalte beneficii ale șvabilor, care au generat conflicte, procese.

În Vállaj primii coloniști șvabi au apărut în 1747. Cauza întârzierii a fost faptul că abia în această perioadă așezarea a intrat în posesia familiei Károlyi, împreună cu așa-zisa „achiziție de Ecedea”, în cadrul căreia Francisc Károlyi a cumpărat domeniul Ecedea de la contele Carol Aspremont. Maghiarii de acolo au fost mutați la Bervenii. Alături de primii sosiți de pe plaiuri germane, în Vállaj au fost mutate în număr mare și persoane din Urziceni⁷. Acest prim val a fost urmat de numeroase mutări din Urziceni în Vállaj - avem date inclusiv de la începutul secolului al XIX-lea.

În secolul al XIX-lea, țăranii șvabii, din lipsa formei statale (proprie), nu s-au compensat cu aspirații naționale, ci au acceptat statul ungar ca fiind al lor⁸. Șvabii nu au alcătuit o unitate cultural-lingvistică omogenă⁹. Din acest motiv coeziunea etnică practic s-a sfârșit în capătul satului natal sau a microregiunii - ca și în cazul grupului de așezări format din satele din jurul Careiului. Legăturile și relațiile peste hotarul satului natal s-au îndreptat în mare parte spre maghiari¹⁰. Treptat s-a retras utilizarea limbii șvăbești în satele din jurul Careiului. În lipsa unei pături de intelectuali, șvabii sătmăreni nu au putut adapta o strategie lingvistică și etnică care să facă față procesului de asimilare naturală și cea țintită de maghiari. Față de sașii din Transilvania, șvabii sătmăreni, până la primul război mondial, nu au avut legătură sub nici o formă cu limba germană literară, nu au avut studenți la universitățile germane¹¹, astfel nepuțându-se forma în rândul lor o mișcare națională internă, bazată pe temelia etnică. Învățământul în limba maghiară, serviciul religios acordat tot în limba maghiară au condus la realizarea unor aspecte de identitate maghiară. După primul război mondial acest grup foarte eterogen a fost nevoit să se confrunte cu noi provocări.

⁴ Bernadette Baumgartner, *Kisebbség a kisebbségben. A Szatmár megyei németek a két világháború között (1918–1940)*, Cluj, Ed. Kriterion, 2012, 20.

⁵ István Vónház, *A szatmármegyei német telepítés*, Pécs, Dunántúl Pécsi Egyetemi Könyvkiadó és Nyomda, 1931, 176.

⁶ István Vónház, *op. cit.*, 171 sau Bura László, *Csanálos*, Miercurea Ciuc, Ed. Státus, 2001, 17.

⁷ Au fost consemnați 22 de șvabi din străinătate, pe când din Urziceni 18 bărbați în 1721, iar din restul satelor șvăbești în total 21. (Vónház, 1931, 140.)

⁸ Györgyi Bindorffer, *A magyarországi németek hazaképe. Magyar-német együttélés a közös hazában. Betelepedés, asszimiláció, nemzeti identitás*, în "Barátság", 8, 2001.

⁹ Locul lor de plecare nu a fost o localitate sau o microregiune anume (mai larg vezi: Vónház, 1931).

¹⁰ Györgyi Bindorffer, *op. cit.*

¹¹ Ferenc Pozsony, *Erdély népei. Szászok, örmények, székely szombatosok, cigányok*, Cluj, Kriza János Néprajzi Társaság – Babeș Bolyai Tudományegyetem, 2009, p. 92.

Odată cu stabilirea frontierelor s-a creat o situație deosebită, unde satul Urziceni a rămas în microregiunea lui originală, dar în cadrul unei puteri de stat străin, pe când Vállaj s-a desprins de ea, dar putea continua formarea identității în cadrul statului ungar.

Cele două așezări au date demografice foarte asemănătoare, Vállaj are în zilele noastre 1025 de locuitori, iar în Urziceni trăiesc 1229 de suflete. Asemănarea nu se remarcă doar în datele demografice ale zilelor noastre, procese demografice s-au derulat într-un mod aproape simetric în cele două localități. În perioada primului recensământ, realizat în 1880, în Vállaj au trăit 1565 de oameni, la Urziceni 1162. Datele demografice au culminat în ambele sate în perioada anilor 1950, când au avut 2500, respectiv aproape 2000 de locuitori.

Am considerat necesar introducerea prezentată, pentru cunoașterea mai de aproape a contextului geografic și istoric ale celor două așezări ce asigură cadrul analizelor relațiilor matrimoniale.

Registre matricole 1825-1944 (1950)

Prin cercetarea non-nominală a registrelor matricole, scopul meu a fost schițarea preferințelor în vederea alegerii de perechi în Urziceni și Vállaj. Cercetarea mea este de fapt analiza unui *cerc restrâns al căsătoriilor*. Cercurile de căsătorie sunt văzute de Balogh Balázs și Fülemlé Agnes ca cea mai integrantă unitate de bază a structurilor mai largi decât societatea locală¹². În ideea noastră există o legătură foarte strânsă între cercurile de căsătorie și coeziunea din interiorul grupului a unei zone date. Spargerea cercului de căsătorie atrage după sine slăbirea și desființarea identității și slăbirea culturii de grup¹³.

Istoria comună a celor două așezări, proveniența locuitorilor, apropierea geografică a făcut presupunerea absolut evidentă că acest fapt se va reflecta în relațiile lor de rudenie afinială. Analiza paralelă a registrelor matricole au servit cu date concrete și a negat parțial presupunerea mea originală și anume că tinerii celor două localități îi preferă reciproc în privința alegerii partenerului de viață pe cei din așezarea cealaltă. Analiza registrelor matricole a permis și creionarea aceluși spațiu regional ce a format contextul sistemului de înrudire. Nu am ținut să fac o analiză completă a microregiunilor constituite de așezările de unde provin părțile mariajului, adică schițarea rețelei complete a cercurilor de mariaj. Cercetarea mea s-a focusat pe două așezări, și consider că, prin analiza datelor din Urziceni și Vállaj, pot fi redate tendințele principale.

Registrele matricole sunt păstrate în colecțiile Arhivei Episcopiei și a Capitlului din Satu Mare. Matricolele din Urziceni cuprind perioada între 1825 și 1977, iar cele din Vállaj acoperă intervalul de la 1825 până la 1944. Lipsesc cele referitoare la anul 1827, respectiv cele care cuprind intervalul din 1853-1856 din Urziceni și cele din perioada 1853-1856, 1861-1862, respectiv anul 1884 din Vállaj. Acest deziderat, în opinia mea, nu afectează în mod esențial concluziile finale. În vederea sistematizării datelor am elaborat un tabel pe fiecare localitate, unde am introdus datele extrase din matricole organizându-le pe an. În scopul cercetării cercurilor de mariaj am introdus în tabel fiecare localitate care figura mai mult decât o singură dată în matricolă. Localitățile a căror apariție a fost neglijabilă în exportul diagramelor, cu excepția unora cu un rol de control, le-am exclus sau le-am introdus într-o altă categorie, sub denumirea *Altele*. Markerii cu denumirile localităților au fost împărțiți la rândul lor și pe criterii de gen¹⁴.

Pentru că scopul cercetării mele, în general, a fost prelucrarea legăturilor dintre cele două localități, la analiza matricolelor am urmărit o etapizare dată de evenimente macroistorice care au influențat relațiile dintre cele două localități. Astfel, am stabilit patru etape de acest gen: prima cuprinde perioada din 1825-1920, acest interval îl putem considera perioada relațiilor

¹² Balázs Balogh, Ágnes Fülemlé, *Társadalom, tájszerkezet, identitás Kalotaszegen. Fejezetek a regionális csoportképzés történeti folyamatairól*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 2004, p. 29.

¹³ *Ibidem*, p. 25

¹⁴ Din acest șir de date reiese că în majoritatea cazurilor cununiiile au avut loc în satul natal a miresei.

naturale, când legăturile sau format în mod natural într-un cadru politic, economic și cultural identic. A doua etapă ține din 1921 până la 1939. În perioada interbelică a fost amplasată frontiera de stat între cele două așezări, care a influențat în mod negativ susținerea relațiilor dintre cele două localități, inclusiv și posibilitatea alegerii partenerului de căsătorie. A treia etapă este perioada între 1940 și 1944, când satele au ajuns din nou în cadrul aceluiași stat, însă evenimentele celui de al II-lea război mondial au venit cu noi provocări. Ultima etapă cercetată este cea dintre anii 1945 și 1950, de la sfârșitul războiului mondial până la întărirea puterii comuniste, rigidizarea completă a granițelor¹⁵.

Schimbarea calității graniței din cauza efectelor contextelor politice a fost un factor care a avut un impact iminent asupra relațiilor sociale. În cazul Urziceniului se conturează o rețea mai strânsă formată din 12 așezări, care se completează cu localități menționate sub categoria *Altele*, datele enumerate fiind organizate în patru etape. Tabelul următor cuprinde datele căsătoriilor din Urziceni:

Registre matricole cu căsătorii din Urziceni

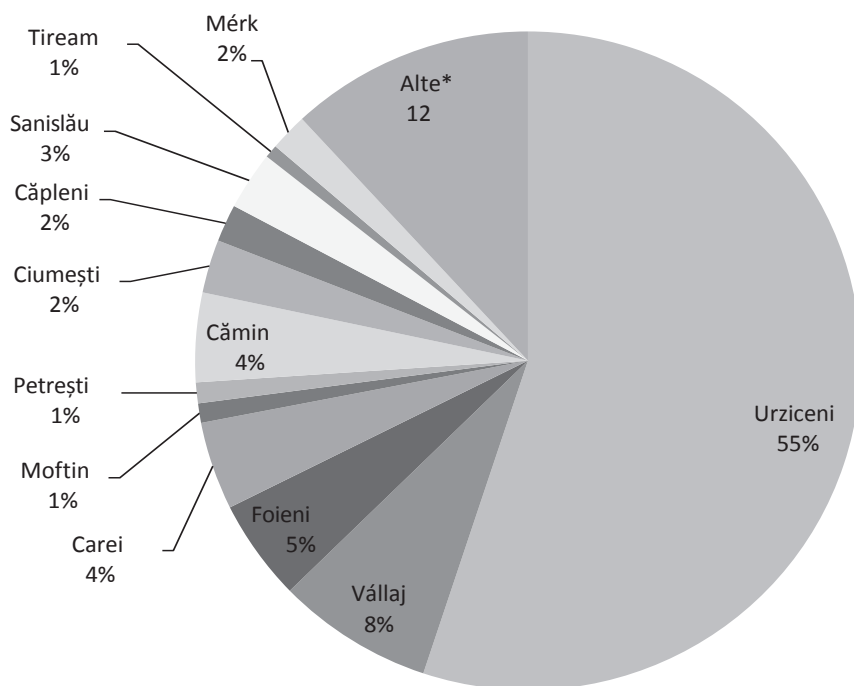
Așezarea	Numărul căsătoriilor Total 1825-1950	1825-1920	1921-1939	1940-1944	1945-1950
Urziceni	867	596	182	28	61
Vállaj	120	111	3	6	0
Fieni	78	69	8	0	1
Carei	68	45	16	6	1
Moftin	15	14	0	0	1
Petrești	16	13	2	0	1
Cămin	69	50	11	2	6
Ciumești	41	34	4	2	1
Căpleni	29	22	6	0	1
Sanislău	45	32	9	2	2
Tiream	10	9	1	0	0
Mérk	29	26	1	2	0
Altele	187	108	2	9	28
Total	1574				

Cifrele tabelului reprezintă căsătoriile în care una dintre părți s-a născut la Urziceni. Matricolele înregistrează și locul de naștere, respectiv de domiciliul celor căsătoriți, astfel putem titra acele însemnări care nu s-au referit la populația autohtonă. Așezările înșirate în tabel, cu excepția lui Mérk și Vállaj, toate sunt de pe teritoriul actual al României. În afară de Carei, ele au majoritate șvăbească și fiecare a devenit așa în urma colonizărilor întreprinse de familia Károlyi. Ordinea după numărul de căsătorii se prezintă astfel: Urziceniul este pe primul loc, urmează Vállaj (111), Fieni (69), Cămin (50), Carei (45), Ciumești (36), Sanislău (32), respectiv Mérk (26). Dintre localitățile enumerate pe listă, acestea sunt situate cel mai aproape de Urziceni. Grupa cu *Altele* necesită o interpretare mai largă. În această categorie intră căsătoriile care au legătură cu populația din Urziceni Pădure, care aparține administrativ de Urziceni, sau este legată de administrații domeniilor respectiv slujitorilor. Procentul cel mai mare al categoriei este alcătuit de celelalte localități șvăbești din județul Satu Mare, și anume: Săcășeni, Beltiug, Santău,

¹⁵ Periodizarea cu privire la istoria relațiilor dintre Urziceni și Vállaj a fost aplicată într-un studiu care a cercetat acest context referitor la granița de stat: Levente Szilágyi, *Az államhatár hatása Csanálos és Vállaj kapcsolatára 1918-tól napjainkig*. în ed. Sándor Ilyés, Zsolt Jakab Albert, Töhötöm Szabó Á., "Nemzedékek, kutatások, lenyomatok.", 27-48, Cluj, Kriza János Néprajzi Társaság, 2009, p. 17.

Ardud, Ghilvaci, Terrebești, Șandra, Supur, Zajta, care fac parte din grupul satelor șvăbești săt-mărene, între ele apărând inclusiv Satu Mare. Graficul de mai jos prezintă procentual căsătoriile oficiate în perioada din 1825- 1950 în Urziceni¹⁶.

Procentul totalului de căsătorii din Urziceni defalcată pe localități

Registre matricole din Vállaj

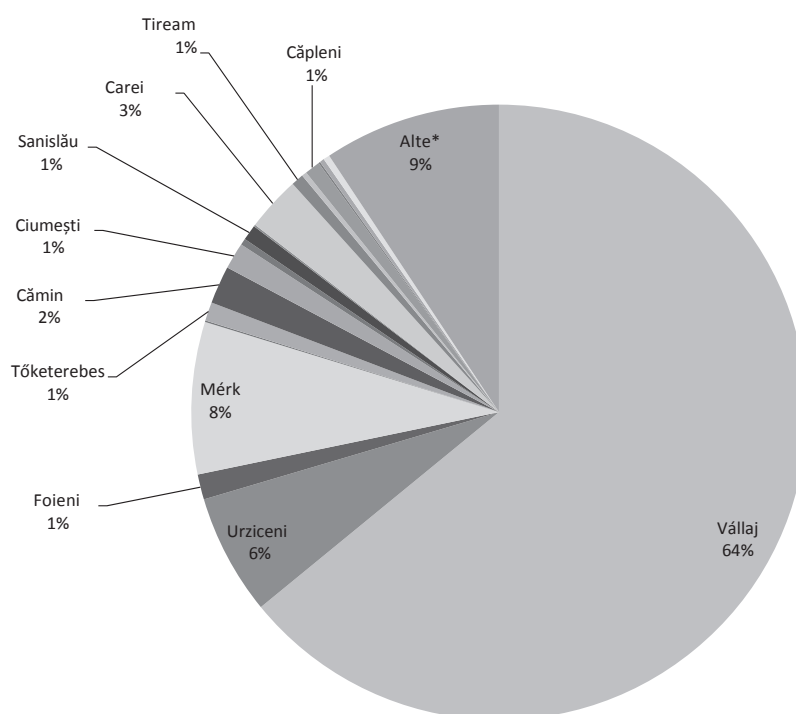
Vállaj	120	111	3	6	0
Urziceni					
Fieni	78	69	8	0	1
Mérc					
Văgaș					
Terebești					
Cămin					
Ciumești					
Tiream					
Sanislău					
Ecedea					
Carei	68	45	16	6	1
Tiream					
Craidorolț	15	14	0	0	1

¹⁶ Pentru o transparență mai bună graficele nu arată localitățile cu un procent sub 1%.

Căpleni	16	13	2	0	1
Zajta	69	50	11	2	6
Pórháza	41	34	4	2	1
Napkor	29	22	6	0	1
Altele	45	32	9	2	2
Total	1574				

Pentru prezentarea datelor din Vállaj trebuie să încep cu negarea unei presupuneri personale. Înainte de cercetarea registrelor matricole am avut convingerea că atât pentru Urziceni, cât și pentru Vállaj, ținta și izvorul căsătoriilor exogame au fost reciproce pentru cele două sate. După cum am văzut, acest lucru s-a adevărit în cazul Urziceniului, în schimb în cazul localității Vállaj, nu. Este remarcabil că în cercul de căsătorii din Vállaj figurează mult mai multe localități, ce se generează din starea de izolare trăită în perioada interbelică. Din tabel reiese faptul că în fruntea rețelei relaționale este Mérk, dacă analizăm datele referitoare pe întreagă perioadă cercetată. În prima etapă Urziceni și Mérk au ocupat locul întâi. În schimb datele relațiilor cu celelalte localități sunt foarte asemănătoare. La fel ca și în cazul Urziceniului, și în cazul satului Vállaj microcadrul social mai restrâns a fost alcătuit de Foieni, Cămin, Ciumești, Sanislău și Carei. În mod interesant căsătoriile exogame din Vállaj au atins mai multe sate decât cele din Urziceni, și nu doar cu apariția graniței, ci și anterior: Craidorolț, Terebești și Dindeștiu Mic niciodată nu au apărut în registrele matricole din Urziceni, e adevărat că și în cele din Vállaj doar în câteva cazuri. Din acest motiv în tabel nu apar individual, ci au fost încadrate în categoria *Altele*. După trasarea frontierei relațiile satului Vállaj se orientează în alte direcții. Mátészalka, Nyírcsaholy, Csenger, Nyírbátor, Nagyecsed, Fábiánháza, Nyírbogát, Vámosatya, Fehérgyarmat, Penészlek, Nyírmeggyes, Nyírbogát, Nyírbátorliget, Gebe, Újfehértó și Debrecen au intrat în legătură cu Vállaj după război.

Toate căsătoriile. Vállaj

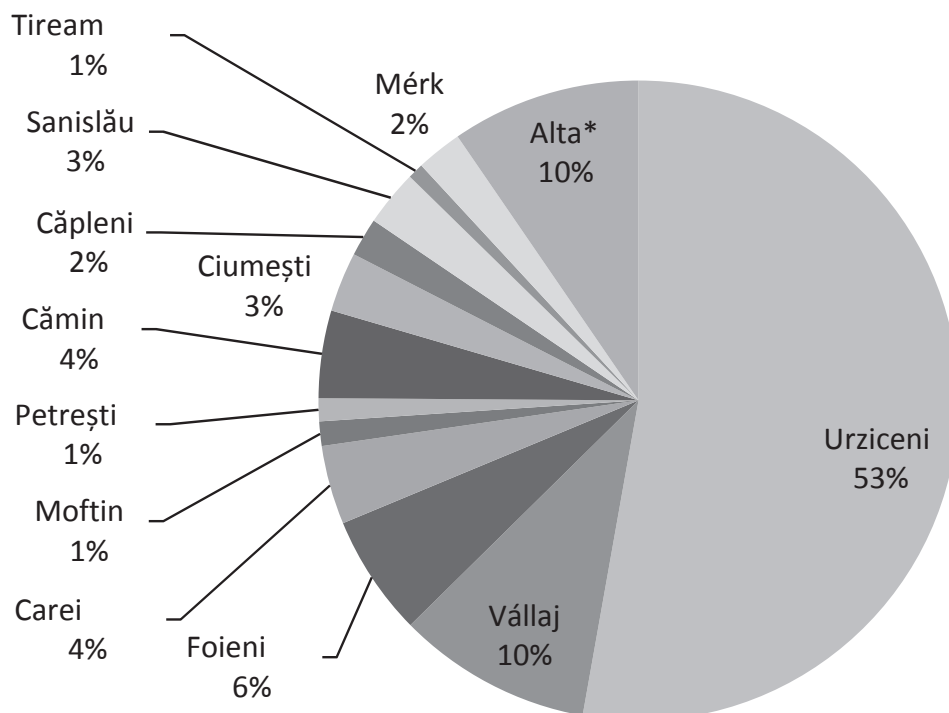
Referitor la întreaga perioadă cercetată putem constata că pentru Urziceni Vállaj a fost localitatea preferată în privința alegerii partenerului de căsătorie. Cu toate că, în total, nu este mai mare procentul căsătoriilor cu persoane provenite din alte localități, acest procent de 12% se va relativiza, dacă comparăm cu datele perioadelor mai sus prezentate.

Căsătoriile între 1825 și 1920

Între primii locuitori șvabi ai satului Vállaj, alături de nou veniți de pe meleagurile germane, cei mai mulți au fost cei care s-au mutat din Urziceni. Fenomenul migrației din Urziceni către Vállaj a fost constant, avem date despre persoane inclusiv de la începutul secolului al XIX-lea¹⁷. Motiv pentru care între cele două așezări a existat o legătură strânsă colaterală, lineară și de afinitate bazată pe rețeaua de rudenie, care s-a manifestat în primul rând în activități economice ale celor două așezări și în organizarea muncilor agricole.

În Urziceni cele mai multe căsătorii s-au legat cu cei din Vállaj în perioada de până la sfârșitul primului război mondial¹⁸. Datele din această perioadă le consider un fel de stare de pornire, indicele obiceiului în alegerea perechii cu referire la teritoriu în perioada premergătoare fixării graniței. Încerc urmărirea schimbărilor față de această stare în analiza datelor din etapele următoare. Comparația datelor permite interpretarea dinamicii legăturilor sociale.

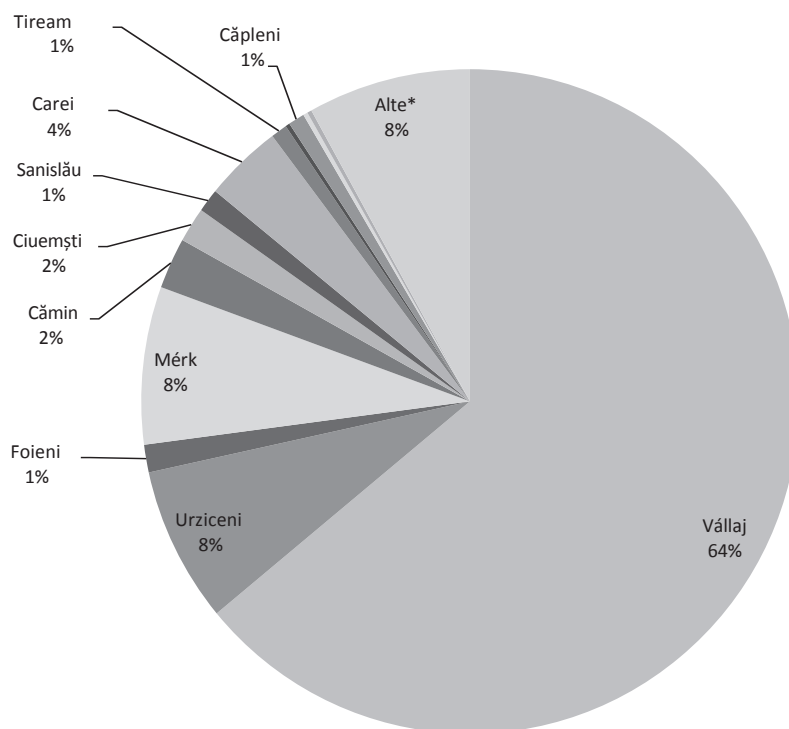
Căsătorii în Urziceni 1825–1920

¹⁷ István Vónház, *op. cit.*, p. 171, 177.

¹⁸ Prima perioadă pare relativ mult prea lungă față de celelate. Acești aproape o sută de ani au o dinamică interioară proprie, care ar fi recomandat să fie studiată separat. Am renunțat la această idee deoarece la realizarea periodizării am avut în vedere granița, iar în timpul analizării datelor cumulate nu am observat motive care pe fond să schimbe constatările referitoare la periodizare.

Căsătorii în Vállaj 1825–1920

Putem observa că cercurile de mariaj din Vállaj sunt oarecum mai diferențiate. Endogamia locală mai accentuată a compensat cu exogamia dominantă bazată pe doi piloni, față de practica unipolară a Urziceniului care a țintit localitatea Vállaj. Vállaj la rândul lui a avut și el o țintă asemănătoare: Mérk.

Căsătorii între 1921 și 1939

Granița de stat dintre Vállaj și Urziceni a însemnat un nou capitol în istoria relațiilor între cele două așezări. A apărut în 1918 ca linie de demarcație temporară, care în urma încheierii tratatelor de pace a fost întărită. Ca urmare a semnării păcii de la Trianon, Urziceni a devenit parte a statului Român, iar Vállaj a rămas între noile granițe ale Ungariei.

În perioada interbelică se pare că nu doar relațiile cu Vállaj au devenit aproape inexistente, ci și faptul că s-au înmulțit căsătoriile endogame. Preferințele în alegerea perechii în loc de localitatea Vállaj, nu s-au orientat spre așezările din împrejurime, deoarece nu putem remarca schimbări însemnate în această privință, ci s-au compensat cu alte direcții. Poate ar fi mult prea ușor motivarea cu mișcările masive ale maselor din cauza celui al doilea război mondial. Prima mea presupunere a fost că, după trasarea liniei de frontieră, în Urziceni au fost realizate urgent rețelele sociale în părțile de dincoace de graniță, în satele șvăbești din jurul Careiului, dar după cum se vede nu s-a întâmplat așa. Merită în schimb analizarea datelor în contextul mișcărilor naționale germane.

În perioada interbelică, au apărut alți actori pe harta preferințelor de căsătorie a celor din Urziceni în persoana activiștilor veniți din Banat sau din Germania¹⁹. Totodată a

¹⁹ Șvabii sătmăreni au devenit actori remarcabili în conflictele etnopolitice declanșate de mișcările naționale germane în perioada interbelică. Părțile din conflicte au fost pe de o parte conducătorii din România ai mișcărilor naționale germane, pe de altă parte guvernul român care a vrut să folosească eforturile lor în interese proprii, respectiv mpotriva minorității maghiară, care apărându-și drepturile a fost condusă de ideile revizioniste. Inclusiv guvernul român a susținut activitatea delegaților veniți din Banat din partea mișcărilor naționale germane în rândul

crescut numărul soților, care au provenit din comunele cu identitate germană ale județului, precum Ardud, Beltiug, Săcășeni, Șandra. În consecință căsătoriile exogame din punct de vedere al comunității religioase/etnice au rămas endogame. Căsătoriile legate în acest mod nu se încadrau în contextul național-etnic, ele datorându-se, după părerea mea, lărgirii de orizont a satului.

Trauma socială survenită în mod cert în Vállaj, se poate surprinde și în Urziceni, chiar dacă într-o măsură mai mică. Din tabelul detaliat se poate deduce că această închidere nu caracteriza doar primii ani după război, ci se regăsește uniform pe întreaga perioadă. În acest timp s-a încheiat în localitate prima căsătoria mixtă șvab (maghiar)-român, un agent vamal craiovean a luat în căsătorie o fată din Urziceni. Din această perioadă se mai cunoaște o altă căsătorie mixtă, șvab-român, unde un ofițer de cale ferată s-a însurat în localitate.

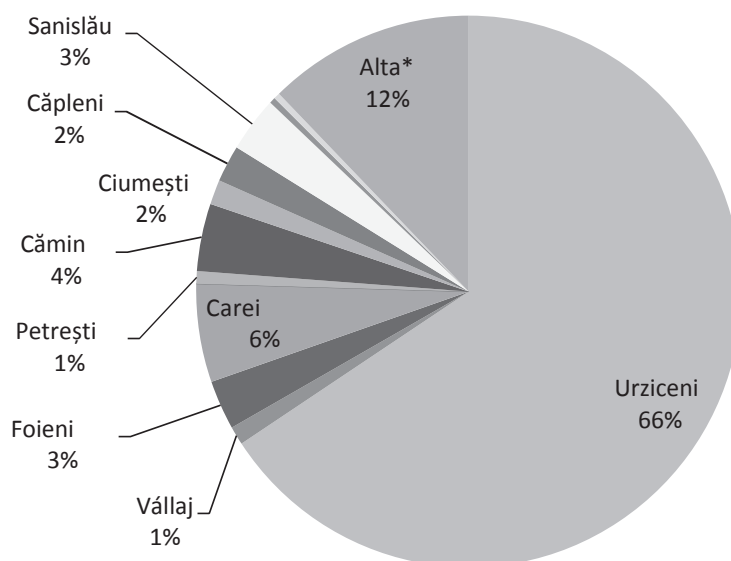
Despre dinamica cercului de mariaj din Vállaj am presupus că s-a orientat puternic spre exogamie. Datele registrelor matricole aparent au atestat această presupunere, în registre apărând Mátészalka, Nyírcsaholy, Csenger, Nyírbátor, Nagyecséd, Fábánháza, Nyírbogát, Vámosatya și Napkor. Numai că acele persoane care figurau ca locatarii așezărilor înșirate au fost aproape fără excepție șvabi originari din Vállaj. Registrele matricole ne furnizează date atât despre domiciliul, cât și despre localitatea de origine a căsătoritului. Excepții sunt, asemănător parohiei din Urziceni, personalul domeniilor nobiliare, slujitori, administratori. Din această mulțime trebuie neapărat să scoatem datele din Napkor. În întreaga perioadă cercetată s-au încheiat patru căsătorii între tinerii din Napkor și Vállaj, două încă în anii 1890, alte două în anii 1920, deci nu din cauza numărului sunt interesante aceste date. Specificitatea lui Napkor este dată de populația de origine șvabă. Satul din Szabolcs se situează aproape de Nyíregyháza, la o distanță destul de mare față de celelalte localități șvabești. Colonizarea șvabilor de aici se leagă de numele familiei Kállay și nu de familia Károlyi²⁰. Șvabii din Napkor s-au așezat în sat ca urmare a migrației interne, ei mutându-se din Rakamaz și Foieni la sfârșitul secolului al XVIII-lea. La începutul secolului al XIX-lea au fost înregistrate 100 de familii de șvabi. Rakamaz nu, dar Foieni face parte din rețeaua de așezări ale preferințelor de mariaj ce cuprinde și Urziceni și Vállaj. În faptul că tinerii din Vállaj, după demarcarea frontierei au lărgit interesele și spre Napkor văd năzuința unei endogamii entice.

În consecință locuitorii din Vállaj au încercat într-un mod particular să prelucreze trauma trăită în urma apariției frontierei. Pe de o parte a crescut semnificativ numărul căsătoriilor endogame, aproape trei sferturi ale căsătoriilor au fost legate între locatarii satului. Pe de altă parte, bărbații s-au străduit să readucă fetele care s-au mutat din sat din diferite motive. Legăturile cu așezările ajunse pe partea opusă a graniței s-au stopat. Prin trecerile de frontieră, legăturile au fost posibile, dar dificile, acest fapt reflectându-se și prin numărul căsătoriilor, din cele 258 de căsătorii, doar în 5 cazuri a fost unul dintre parteneri din Urziceni.

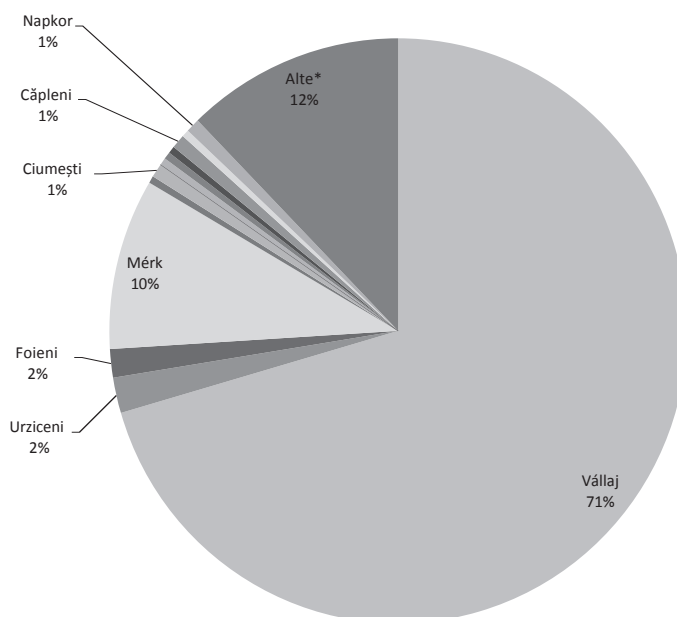
șvabilor sătmăreni (Sárándi, 2009). Scopul a fost schimbarea rapoartelor naționale care au vrut să atingă prin înființarea satelor române colonizate și prin susținerea asprațiilor de regermanizare a șvabilor asimilați.

²⁰ Béla Lekli, *Napkor község a XVIII. században és a XIX. század elején (II. rész)*, în Ed. Zsigmond Gyarmathy, "Szabolcs-Szatmár megyei helytörténetírás", Nyíregyháza, Szabolcs-Szatmár Megyei Tanács V.B. Művelődésügyi Osztály, 1982, p. 380.

Căsătorii în Urziceni 1921–1939

Căsătorii în Vállaj 1921–1939

Căsătorii între 1940 și 1944

Relațiile dintre cele două așezări au luat o nouă întorsătură în 1940, în urma deciziei Arbitrajului de la Viena. Despre această perioadă, cu excepția intrării armatei maghiare, am reușit să adun foarte puține date. Inexistența frontierei se reflectă doar în actele oficiale, pentru că despre această perioadă nu au rămas urme în memoria colectivă. Informatorii mei nu au putut relata despre nici un eveniment care să fi avut legătură cu granița. În memorii, desființarea graniței a însemnat restabilirea normalității între Urziceni și Vállaj. Însă relația celor două localități a fost, cu siguranță, mult mai nuanțată în această perioadă. Putem aminti ca exemplu situația Bisericii Romano-Catolice, care s-a stabilizat abia în anul 1941, prin revenirea Episcopiei Romano-Catolice de Satu Mare în starea de dinaintea celui de al II-lea război mondial.

Ediliile localităților despărțite anterior de linia de frontieră, în scopul resuscitării relațiilor administrative, economice și culturale au propus comitatului înființarea unor trasee de autobuz între Carei și Kisvárdá. Inițiatorii s-au referit la existența unui drum de bună calitate construit din pietre macadam²¹. Modernizarea acestuia s-a realizat deja în cadrul dezvoltărilor infrastructurale al statului maghiar în anii 1940-1941.

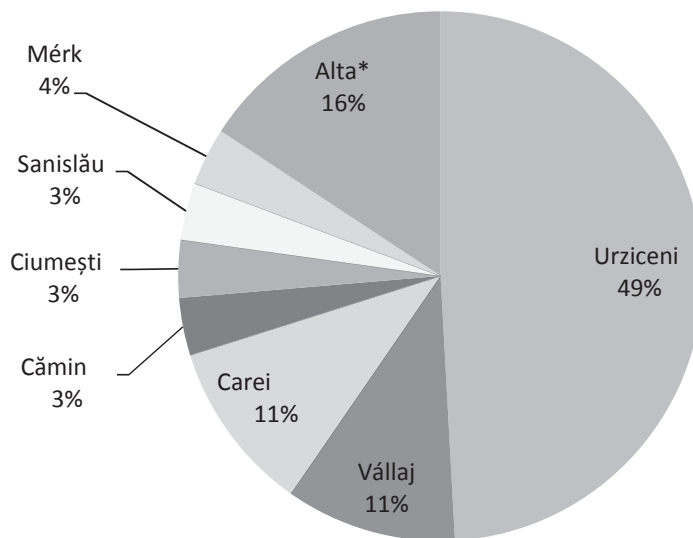
În anii următori modificării granițelor din 1940, sistemul de rudenie s-a arătat activ inclusiv la nivelul cotidianului. Organizarea muncii agricole bazată pe relații de rudenie a jucat un rol foarte important în toți cei patru ani fără graniță. Dezvoltarea economică din Vállaj a fost mai intensivă în perioada interbelică. Mecanizarea agriculturii s-a derulat mai rapid față de Urziceni, aici fiind pusă în funcțiune și prima mașină de treierat. Organizarea activităților agricole pe bază relațiilor de rudenie se poate surprinde și în acest caz, oamenii au folosit mașina de treierat care se afla în proprietatea unei rude, și nu acelea care a fost mai aproape.

În timpul celui de al II-lea război mondial numărul căsătoriilor, în mod firesc, a fost mai mic. Vállaj a reintrat în zona de target a Urziceniului, fiind deja una dintre localitățile cheie în viața celor din Urziceni. Inclusiv în categoria *Altele* a crescut semnificativ diversitatea, au apărut și căsătoriile mixte.

Putem observa că dintre așezările de pe partea românească doar Urziceni a reintrat în vizorul celor din Vállaj. Celelalte localități apar într-un număr relativ neglijabil, dar trebuie remarcat că perioada relativ scurtă și vremurile de război nu au fost chiar prielnice căsătoriilor, motiv pentru care aceste date trebuiesc tratate ca atare. Segmentul cu *Altele* prezintă diferențe esențiale față de cel din perioadele anterioare. Practica specială din perioada interbelică nu se mai regăsește. Exogamia presupusă este deja exogamie efectivă, tinerii din Mátészalka, Nyírmeggyes, Debrecen, Nyírbátor nu mai sunt de origine șvabă.

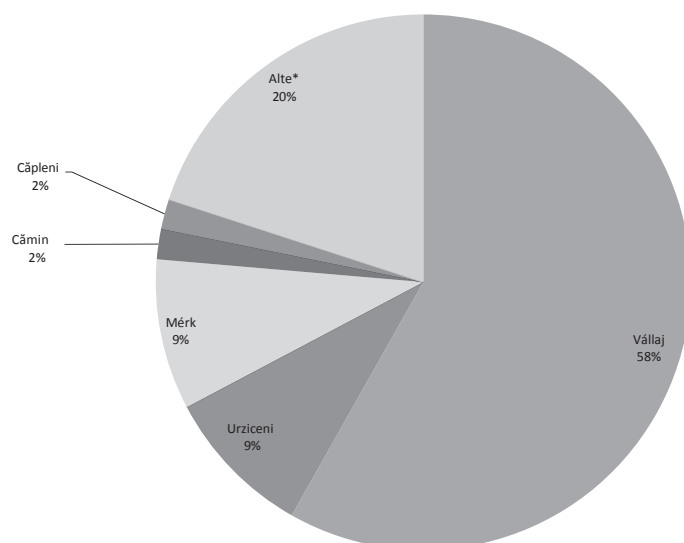
Procentul căsătoriilor endogame a scăzut la nivelul perioadei de dinaintea războiului. Urziceni, asemănător perioadei premergătoare trasării liniei de frontieră, a devenit din nou un target important, la fel ca localitatea Mérc.

Căsătorii în Urziceni 1940–1944

²¹ Gábor Reszler, *Vállaj története 1920–1944*, în István Czövek, „Vállaj. A honfoglalástól 2000-ig”, Vállaj, Vállaj Község Képviselőtestülete, 2001, 243.

Căsătorii în Vállaj 1940–1944

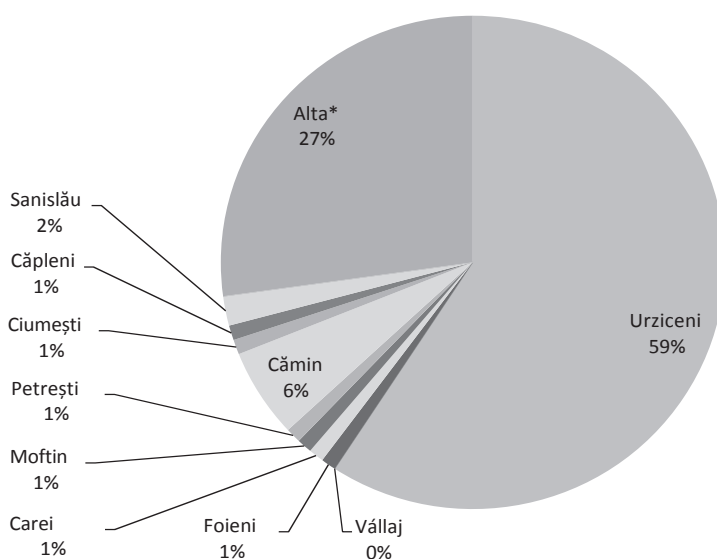

Căsătorii între 1945 și 1950 în Urziceni

Populația din Vállaj și Urziceni a denumit anul 1947, ca data apariției frontierei exclusive²². Motiv pentru care m-am gândit că ar merita să analizăm și datele provenite din anii imediat următori celui de al II-lea război mondial. Cu toate că se putea trece granița, chiar dacă cu dificultăți, nu s-a legat nici o căsătorie.

Această perioadă a fost cercetată doar în cazul lui Urziceni, ca un fel de control. În perioada dintre anii 1945-1950 s-a continuat tendința căutării relației de căsătorie înafara micro-regiunii, asemănător perioadei interbelice, cu deosebire, că atașamentul față de origine etnică comună a pierdut din puterea de constrângere. Vállaj a ieșit complet din vizorul tinerilor din Urziceni.

Căsătorii în Urziceni 1945–1950

²² Unanimitatea amintirilor convingătoare estompează fotocopia unei *Adeverințe pentru trecera frontierei în scopul realizării muncilor agricole* emisă în Urziceni, în 14 aprilie 1948, în care ultima consemnare a fost făcută în 13 noiembrie 1948.

Concluzii

Cercetarea registrelor matricole mi-a dat un răspuns atestat cu date concrete. Acesta de multe ori a întărit sau a negat ideile mele formulate în timpul muncii de teren. S-a adeverit că în perioada anterioară apariției graniței, preferințele de căsătorie a celor din Urziceni s-au orientat spre Vállaj. În schimb ideea că acest lucru a fost reciproc, în parte, a fost infirmată. Este incontestabil însă că preferințele în alegerea partenerului de căsătorie a celor din ambele localități s-au concentrat în primul rând în interiorul localității, în cazul lui Vállaj acest aspect a fost mai accentuat. Delimitarea rețelei de contact social organizat pe marginea preferințelor de căsătorie și așezarea ei într-un cadru geografic asigură un sprijin important în cercetarea istorică a relațiilor dintre cele două sate.

În interviurile realizate în timpul cercetărilor, se poate urmări și modul cum s-au diferențiat discursurile privitoare la graniță în Urziceni și Vállaj, care până la urmă, arată înstrăinarea celor două așezări. Înaintea primului război mondial, între cele două localități existau relații de afinitate din care rezultau legături de rudenie de diferite grade, interese economice identice. Rețeaua de căsătorii a localității Vállaj a fost constituită, în afara satului Mérk, din așezări de pe teritoriul actual al României: Foieni, Urziceni, Ciumești, Cămin. Această rețeaua s-a lărgit doar în cazuri rare către localități situate la distanță, de exemplu Moftin sau Petrești. Prin trasarea graniței satul nu a avut de ales și a fost nevoit să lărgescă treptat sistemul de rudenie către cei care nu au fost de etnie șvăbească. Însă Urziceniul a putut continua practica de alegere a partenerilor ca înainte de stabilirea graniței, deoarece din sistem au scăzut „doar” Vállaj și Mérk.

Ancheta privind preferințele de mariaj a dezvăluit că șvabii sătmăreni au funcționat ca o echipă foarte unită în perioada analizată, de multe ori în ciuda situațiilor de constrângere create de realitățile politice.

Szilágyi Levente

MTA BTK Néprajztudományi Intézet
(Institutul de Etnografie al Academiei Maghiare)
Budapest, HU
levents@gmail.com

Bibliografie

- Balogh, Balázs; Fülemile, Ágnes, *Társadalom, tájszerkezet, identitás Kalotaszegen. Fejezetek a regionális csoportképzés történeti folyamatairól*, Budapest, Akadémiai Kiadó, 2004.
- Barth, Fredrik, *Introduction*, în ed. Barth, Fredrik, "Ethnic Groups and Boundaries: The Social Organization of Culture Difference", London, The United Kingdom by Georg Allen & Unwin, 1969, p. 9–37.
- Baumgartner, Bernadette, *Kisebbség a kisebbségben. A Szatmár megyei németek a két világháború között (1918–1940)*, Cluj, Editura Kriterion, 2012.
- Bindorffer, Györgyi, *A magyarországi németek hazaképe. Magyar-német együttélés a közös hazában. Betelepedés, asszimiláció, nemzeti identitás*. în "Barátság", 8/2., 2001, p. 3151–3153.
- Bura, László, *Csanálos*, Miercurea Ciuc, Státus, 2001.
- Cohen, Anthony P., *Culture, identity and the concept of boundary*, în "Revista de antropologia socială", 3, 1994, p. 49–61.
- Donnan, Hastings; Wilson, Thomas M., *Borders: Frontiers of Identity, Nation and State*. Oxford – New York, Berg, 1999.
- Kardos, Rezső, *Vállaj község története*, Vállaj, Vállaj Önkormányzata, 1999.
- Keményfi, Róbert, *Etno-kulturgeográfiai vizsgálatok két magyar-román faluban*. în "Folklór és etnográfia 84" Debrecen, Kossuth Lajos Tudományegyetem, 1994.

- Lekli, Béla, *Napkor község a XVIII. században és a XIX. század elején (II. rész)*, în Gyarmathy, Zsigmond, "Szabolcs-Szatmár megyei helytörténetírás", Nyíregyháza, Szabolcs-Szatmár Megyei Tanács V.B. Művelődésügyi Osztály, 1982, p. 377–404.
- Martínez, Oscar. J., *Dynamics of Border Interaction: New approaches to border analysis*. în ed. Schoefield, Clive H., "Global Boundaries World Boundaries", Routledge, 1994, p. 1–15.
- Pozsony, Ferenc, *Erdély népei. Szászok, örmények, székely szombatosok, cigányok*, Cluj, Kriza János Néprajzi Társaság – Babeș Bolyai Tudományegyetem. 2009.
- Reszler, Gábor, *Vállaj története 1920–1944*, în ed. Czövek, István, "Vállaj. A honfoglalástól 2000-ig", Vállaj, Vállaj Község Képviselőtestülete. 2001, p. 159–309.
- Sárándi, Tamás, *Kísérlet a szatmári svábok visszánémetesítésére a két világháború között*, în ed. Nagy, István; Kutnyánszkyne Bacskai, Eszter, "Németek a Kárpát-medencében konferencia anyaga", Bonyhádi evangélikus füzetek 2. Bonyhád, Bonyhádi Petőfi S. Evangélikus Gimnázium és Kollégium, 2009, 295–320.
- Szilágyi, Levente, *Az államhatár hatása Csanáros és Vállaj kapcsolatára 1918-tól napjainkig*. în ed. Ilyés, Sándor; Jakab Albert, Zsolt; Szabó, Á. Töhötöm, "Nemzedékek, kutatások, lenyomatok", Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve 17. Cluj, Kriza János Néprajzi Társaság. 2009, p. 27–48.
- Vonház, István, *A szatmármegyei német telepítés*. Pécs, Dunántúl Pécsi Egyetemi Könyvkiadó és Nyomda, 1936.